

Helena Edgren: *Mercy and Justice. Miracles of the Virgin Mary in Finnish Medieval Wall-Paintings*. (Finska Fornminnesföreningens Tidskrift, 100). (1993). 235 s.

Finland var det sidste land i Skandinavien, der blev kristnet. Overgangen til kristendommen efter missionstiden i 12. og 13. århundrede – håndfast gennemført af de svenske konger i en række korstog, der også havde andre formål end sjælefredelse – resulterede i oprettelsen af et nyt stift under den romersk-katolske kirke med hovedsæde i Turku og var sammenfaldende med landets indtræden i historisk tid.

Trods den afsondrede stilling i Europas yderkant var den finske kirke straks i overensstemmelse med de strømninger, der udgik fra de religiøse centre. Med Bernard af Clairveaux havde Mariadyrkelsen i 12. århundrede antaget sin hidtil mest inderlige form, og gudstjenester, bønner, salmer og fester til hendes ære kendetegner de to efterfølgende århundreders religiøse liv.

Med det yderst sparsomme kildemateriale, der er til rådighed i Finland, som i det øvrige Norden, er man stort set overladt til de oplysninger, som arkæologiske undersøgelser af de bevarede monumenter kan levere. Det er præcis disse forudsætninger, der har motiveret forfatteren; gennem sit bevaringsarbejde i finske kirker er hun blevet opmærksom på skildringerne af den hellige jomfrus mirakler.

Som i det øvrige Skandinavien berode den finske Mariadyrkelse hovedsageligt på nogle få, meget udbredte og læste skrifter; først og fremmest *Legenda Aurea*, der forefindes i fragmentform i Helsinkis Universitetsbiblioteks samlinger. Forfatteren koncentrerer sig om nogle karakteristiske motivtyper, der forekommer på kalkmalerierne i kirkerne i Hattula og Lohja, og yder et værdifuldt

bidrag til forståelsen af deres ikonografiske og ikonologiske implikationer og deres placering i en litterær, geografisk og kulturel sammenhæng. Central for undersøgelsen er billedernes liturgiske sammenhæng og betydning i kirkerumme; deres sene tilblivelse i forhold til Mariakulten i det øvrige Europa og deres mulige funktion som votivgave behandles, ligesom der fremlægges nogle oplagte eksempler på mulig fransk og engelsk påvirkning. Endelig berøres spørgsmålet om deres finske egenart og problemet om modelbogsforlæg. Der er tale om en særdeles omfattende og grundig undersøgelse, og vel og mærke på engelsk, om et ellers sprogligt vanskeligt tilgængeligt område.

Kun et enkelt lille hjertesuk: Forskningsoversigter bringes sideløbende med fremlæggelsen af forfatterens egne iagttagelser. De er yderst samvittighedsfulde, men hæmmende for læsningen. En kommenteret forskningsoversigt kunne måske have erstattet den lange indledning, som er så generel, at den tangerer almindeligheder, og let havde kunnet erstattes med de relevante henvisninger til speciallitteratur. Er det mon ikke arkæologens begejstring over endelig at få et tekstligt kildemateriale mellem hænderne, der spiller ind her?

Wivan Munk-Jørgensen

Steinar Imsen: *Norsk bondekommunisme fra Magnus Lagabøte til Kristian Kvart*. Del 2: Lydriketiden. (Skriftserie fra Historisk Institutt, Nr. 7). (Historisk Institutt, Universitetet i Trondheim, 1994). 289 s.

Med et bind om tiden 1537 til 1648 afslutter Steinar Imsen sin analyse af norsk »bondekommunisme«. Første skridt var afhandlingen fra 1990 om middelalderen, der blev anmeldt af Anders Bøgh i dette tidsskrift 19,2 s. 390-